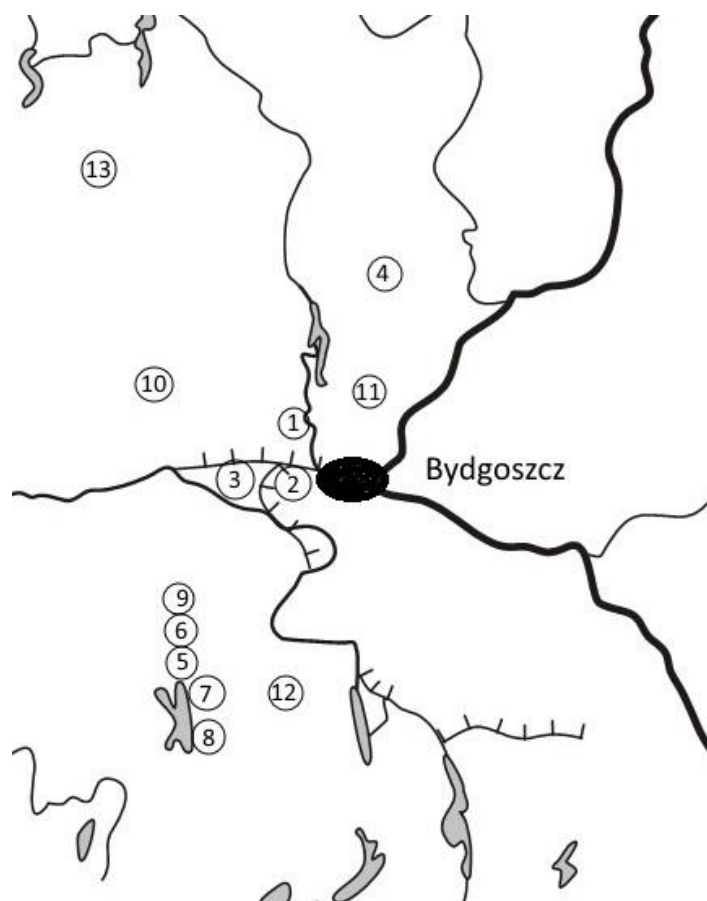


Występowanie łąbodzi czarnodziobego *Cygnus columbianus bewickii* i łąbodzi krzykliwego *C. cygnus* w okolicach Bydgoszczy w grudniu 2015 roku

Andrzej Dylík, Teresa Blank, Mariusz Blank, Wojciech L.Chmieliński

Liczenie łąbodzi czarnodziobych *Cygnus columbianus bewickii* było częścią ogólnokrajowej akcji zmierzającej do ustalenia, jaka część populacji tego gatunku nie doleciała w czasie wędrówki jesiennej w 2015 roku do swoich tradycyjnych miejsc zimowania na terenie Holandii i przebywała jeszcze m.in. na terytorium Polski. Spowolnienie jesiennej migracji było spowodowane prawdopodobnie łagodnymi warunkami atmosferycznymi i brakiem mrozów. Podczas akcji przyjęto, że liczenie odbędzie się w dniach 5-6.12.2015 roku. Zespół autorski przeprowadził w okolicach Bydgoszczy (rys. 1) zasadnicze liczenie w szerszym okresie, w dniach 05-09.12. zbierając również informacje o występowaniu łąbodzi krzykliwego *Cygnus cygnus*. Liczeniami objęto 12 obiektów. Miejsca liczeń wytypowano na podstawie wcześniejszych informacji o występowaniu obu gatunków łąbodzi. Liczenia prowadzono od świtu przez 2-3 godziny, zaczynając kontrole od miejsc, w których spodziewano się spotkać ptaki na noclegu. Podczas obserwacji starano się notować ptaki z podziałem na dorosłe i młode określając też liczbę młodych w poszczególnych rodzinach. W zestawieniu ujęto również dane M.Nowickiego z 14.12.2015 (stanowisko nr 13).



Rys. 1. Kontrolowane miejsca występowania łąbodzi czarnodziobego i krzykliwego w grudniu 2015 roku (zaznaczono numery stanowisk z tab. 2)

Nie oznaczono przynależności gatunkowej 26 dorosłych łabędzi „żółtodziobych” obserwowanych na stawach w Ślesinie. Kontrolując wytypowane stanowiska nie poświęcano dużo czasu na poszukiwanie łabędzi w innych miejscach, co mogło doprowadzić do zaniżenia ich całkowitej liczebności.

Łabędź czarnodzioby. Odnotowano 196 os. na 4 stanowiskach znajdujących się w granicach Wielkopolskiego Regionu Ornitologicznego. Na stawach rybnych w Ślesinie odnotowano 3 os., pozostałe ptaki obserwowano na jeziorach. Największe stado liczące 121 os. obserwowano na Jez. Żędowskim. Udział ptaków młodych wyniósł 12%. W rodzinie było od 1 do 3 młodych, przeciętnie 1,71 młodego ($SD=0,83$; $N=14$). Dominowały rodziny z 1 młodym (50%, Tab.1).

Łabędź krzykliwy. Odnotowano 978 os. na 6 stanowiskach. Policzone: 294 os. na polach, 309 os. na stawach rybnych w Ślesinie i 375 os. na jeziorach. Największe stado liczące 340 os. odnotowano na Jez. Wieleckim. Udział ptaków młodych wyniósł 17%. W rodzinie było od 1 do 6 młodych, przeciętnie 3,10 młodego ($SD=1,52$; $N=30$). Jedna rodzina była z 6 młodymi, a rodziny z 2,3 i 5 młodymi stanowiły w równych częściach 70% rodzin (Tab.1).

Tabela 1. Udział młodych ptaków łabędzi czarnodziobych i krzykliwych w stadach rodzinnych w grudniu 2015 roku w okolicach Bydgoszczy

Liczba młodych w rodzinie	Łabędź czarno dzioby		Łabędź krzykliwy	
	Liczba rodzin	%	Liczba rodzin	%
1 juv.	7	50,0	5	16,7
2 juv.	4	28,5	7	23,3
3 juv.	3	21,5	7	23,3
4 juv.	0	0	3	10,0
5 juv.	0	0	7	23,3
6 juv.	0	0	1	3,4
Razem	14	100,0	30	100,0

Tabela 2. Liczebność łabędzi czarnodziobych i krzykliwych w okolicach Bydgoszczy w grudniu 2015 roku

Nr	Stanowisko	Łabędź krzykliwy		Łabędź czarnodzioby	
		ad.	juv.	ad.	juv.
1.	Janowo, rzeka Brda	0	0	0	0
2.	Lisi Ogon, stawy	0	0	0	0
3.	Ślesin, stawy	273	36	3	0
4.	Świekatowo, pola	90	42	0	0
5.	Jez. Sobiejuskie	0	0	0	0
6.	Jez. Żędowskie	23	12	105	16
7.	Jez. Żnińskie Duże	0	0	39	7
8.	Jez. Żnińskie Małe	0	0	0	0
9.	Jez. Wąsoskie	0	0	0	0
10.	Jez. Wieleckie	308	32	25	1
11.	Wudzynek, pole	7	5	0	0
12.	Jez. Wolickie	0	0	0	0
13.	Radzim, pole	150	0	0	0

Łabędź czarnodzioby jest migrantem dalekodystansowym. Zatrzymuje się zazwyczaj w tradycyjnych miejscach postoju, zarówno wiosną, jak i jesienią, przy czym liczebność wiosną jest zazwyczaj w tych samych miejscach 2-3 krotnie większa niż jesienią. Wędrowka jesienna jest zwykle dwukrotnie krótsza od wiosennej, trwającej 8-10 tygodni. W Polsce jesienią łabędź czarnodzioby przelatuje wzdłuż wybrzeża liczniej niż w głębi kraju (za Ławicki et al. 2011). W grudniu 2015 roku na kontrolowanym obszarze prawie wszystkie łabędzie czarnodziobe widziano na jeziorach, co jest zbieżne z wcześniejszymi obserwacjami w Wielkopolsce (za Ławicki et al. 2011).

Uzyskane obserwacje z okolic Żnina potwierdzają wcześniejsze informacje (Wylegała 2012) o tym, że tamtejsze jeziora i stawy rybne w Słupach są ważnym miejscem na trasie migracji. Uzupełniają to też inne obserwacje, np.: 14.11.2011 – 24 ad., 3 juv. Jez. Żnińskie Duże (MR); 19.11.2012 – 38 ad., 2 juv., 8.12.2012 – 52 ad., 7 juv. Jez. Sobiejuskie (WB, AD); 17.11.2015 – 62 ad., 4 juv. Jez. Żędowskie (AD); 28.11.2015 – 44 ad. 6 juv. Jez. Żnińskie Duże (RK, MB); 03.11.2011 – 14 ad., 7 juv., 15.11.2013 – 28 ad., 14.11.2015 – ok. 100 os. w tym 14 juv. stawy w Słupach (AD). Na uwagę zasługuje obserwacja 26 os. z innej części regionu, tzn. z Jez. Wieleckiego, gdzie wcześniej również dwukrotnie obserwowano ten gatunek w dniach 3.02.2007 – 5 os. i 11.03.2012 - 18 os. (TB, MB).

W roku 2015 udział ptaków młodych wynosił 12%, co jest zbieżne z wynikami uzyskanymi w Wielkopolsce (11%) w 2010 roku (Wylegała 2012).

Uzyskane dane z grudniowego ogólnopolskiego liczenia w 2015 roku wskazują, że w tym okresie przebywało w Polsce 529 os. (R. Włodarczyk, inf. ustna), co oznacza, że na kontrolowanym obszarze w okolicach Bydgoszczy przebywało 37% osobników tego gatunku. Dane z wcześniejszych lat wskazują, że w Wielkopolsce wiosną może przebywać 800-900 os. (Wylegała et al. 2010), a w całej Polsce wiosną może zatrzymywać się co najmniej 2000 os. (Ławicki et al. 2011). Oznacza to, że obserwowane w grudniu 2015 roku ptaki stanowiły ok. 22-25% łabędzi czarnodziobych migrujących wiosną przez Wielkopolskę i ok. 10% tych ptaków obserwowanych w całej Polsce.

Łabędź krzykliwy jest gatunkiem migrującym i zimującym głównie w Europie Zachodniej. W okresie migracji w Wielkopolsce dolina Noteci pełni dla tego gatunku kluczową rolę. W czasie migracji wiosennej w roku 2010 stwierdzono więcej ptaków na stawach rybnych niż na zalanych łąkach i były to odmienne preferencje niż w latach 1970 i 1980 (Wylegała 2012). W grudniu 2015 roku na kontrolowanym obszarze ptaki obserwowano zarówno na polach, jeziorach, jak i na stawach.

Omawiany obszar jest atrakcyjnym miejscem podczas migracji i zimowania, o czym świadczy wiele innych obserwacji, np.: 14.12.2011 – ok. 290 os., Ślesin (Żurawlew & Radziszewski 2013), 1.01.2012 - ok. 650 os. Ślesin, 8.12.2012 – 125 ad., 22 juv. Wrzosa (Żurawlew & Radziszewski 2014), 11.01.2014 – 17 ad., 14 imm. Jez. Sobiejuskie (WB, AD), 15.11.2014 – cn. 34 ad, 7 juv. Jez. Żędowskie (AD), 14.11.2015 – ok. 380 os. w tym 43 juv., stawy Słupy (AD).

Podczas migracji wiosennej w roku 2010 w Wielkopolsce policzono 931 os. łabędzi krzykliwych, a ich liczebność oszacowano na 1500 – 2000 os. (Wylegała 2012). Oznacza to, że na kontrolowanym w grudniu 2015 roku obszarze częściowo stycznym powierzchniowo, a częściowo pokrywającym się z częścią Wielkopolski, notując 978 os., zaobserwowano ok. 50-65% populacji migrującej wiosną przez Wielkopolskę.

Udział ptaków młodych w grudniu 2015 roku wynosił 17% i jest to zbieżne z obserwacjami z Wielkopolski z roku 2010 (Wylegała 2012), ale niższy niż w latach 1970 i 1980 w Wielkopolsce, kiedy wynosił średnio 22,2% (Kosiński & Winiecki 2000).

Zebrane dane wskazują na dużą atrakcyjność kontrolowanego obszaru dla łabędzi krzykliwych i czarnodziobych, które w ostatnich latach regularnie wykorzystują ten teren na miejsca postoju w czasie migracji. Łagodna jesień i zima oraz brak mrozów spowodował, że obserwowano w grudniu 2015 roku wysokie liczebności łabędzi wyrażone także wysokim udziałem w stosunku do migrujących populacji.

Użyte w teście oznaczenia obserwatorów oznaczają: WB – W.Bagiński, MB – M.Blank, TB – T.Blank, AD – A.Dylik, RK – R.Kurowski, MR – M.Radziszewski.

Dziękujemy W.Bagińskiemu i M.Nowickiemu za pomoc z zebraniem danych.

Literatura

- Kosiński Z., Winiecki A. 2000. *Cygnus cygnus* (L., 1758) – łabędź krzykliwy. W: Bednorz J., Kupczyk M., Kuźniak S., Winiecki A. 2000. Ptaki Wielkopolski. Monografia faunistyczna.: Bogucki Wyd. Nauk., Poznań; ss. 67-70.
- Ławicki Ł., Wylegała P., Wieloch M., Sikora A., Grygoruk G., Dombrowski A., Chmielewski S., Lenkiewicz W., Włodarczyk R. 2011. Liczebność i rozmieszczenie łabędzia czarnodziobego *Cygnus columbianus bewickii* w Polsce wiosną 2010 roku. *Ornis Pol.* 52: 196-210.
- Wylegała P., Batycki A., Rudzinek B., Drab K., Blank M., Blank T., Barteczka J., Bagiński W., Konopka A. 2010. Awifauna Doliny Środkowej Noteci i Kanału Bydgoskiego – stan aktualny oraz zmiany liczebności. *Ornis Pol.* 51:43-55.
- Wylegała P., 2012. Występowanie łabędzia czarnodziobego *Cygnus columbianus bewickii* i łabędzia krzykliwego *C. cygnus* w Wielkopolsce wiosną 2010 roku. *Ptaki Wielkopolski* 1: 68-75.
- Żurawlew P., Radziszewski M., 2013. Wielkopolski Raport Ornitologiczny nr 3. Podsumowanie roku 2011. *Ptaki Wielkopolski* 2:152-176.
- Żurawlew P., Radziszewski M., 2014. Wielkopolski Raport Ornitologiczny nr 4. Podsumowanie roku 2012. *Ptaki Wielkopolski* 3:151-178.

Andrzej Dylik
ul.Kotwiczowa 15, 85-435 Bydgoszcz
andrzejdylik@wp.pl

Teresa i Mariusz Blank,
ul.Sardynkowa 10, 85-435 Bydgoszcz

Wojciech L.Chmieliński,
Al.1000-lecia 22a, 86-120 Serock Pomorski